

Tien jaar De Harde Leerschool: een onderzoek naar de impact en ontwikkeling van de deelnemers

Tien jaar De Harde Leerschool: een onderzoek naar de impact en ontwikkeling van de deelnemers

Rapport
Stichting De Harde Leerschool

Inhoudsopgave

H1 Inleiding	1
H2 Methode	2
H3 Resultaten	3
H4 Conclusie	5
H5 Beschouwing	6

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

H1 | Inleiding

In Nederland zijn er duizenden mensen voor wie de weg naar werk, onderwijs en maatschappelijke participatie verre van vanzelfsprekend is. Denk aan (ex-)gedetineerden, langdurig werkzoekenden en jongeren zonder startkwalificatie. Juist voor deze groepen is het essentieel dat er initiatieven bestaan die hen helpen om weer perspectief op te bouwen. Stichting De Harde Leerschool (DHLS) is zo'n initiatief. De stichting zet zich in voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, met als doel hen te begeleiden naar een sterker en zelfstandiger bestaan.

Tot de doelgroep van DHLS behoren onder andere (ex-)gedetineerden, werkzoekenden en jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar zonder startkwalificatie. Vaak kampen zij met (meervoudige) problematiek, zoals een lage intelligentie, psychische problemen, verslavingen, schulden en/of justitiële kwesties.

DHLS gelooft in de kracht van educatie, fysieke fitheid en wederzijds respect. Via een intensief programma beoogt de organisatie structurele gedragsverandering tot stand te brengen. Sport – met name rugby – fungeert daarbij als krachtig middel om fysieke en mentale veerkracht te versterken. Het programma van tien weken combineert sportieve activiteiten met persoonlijke ontwikkeling, gastsprekers, kennismaking met werk- en stageplekken, individuele begeleiding en nazorg. Het uiteindelijke doel is dat deelnemers zelfbewust en zelfstandig in het leven staan, met een opleiding en werk dat aansluit bij hun capaciteiten en ambities. Jaarlijks begeleidt DHLS ongeveer tweehonderd deelnemers.

Tien jaar na de oprichting van DHLS wil de stichting inzicht verkrijgen in de resultaten en impact van de uitgevoerde programma's. Wat heeft het de deelnemers daadwerkelijk opgeleverd? In hoeverre is het gelukt om hun toekomstkansen te vergroten en duurzame veranderingen te bewerkstelligen? Met deze vragen als uitgangspunt is een impactonderzoek uitgevoerd, gebaseerd op zowel kwantitatieve gegevens als diepgaande kwalitatieve interviews.

Dit rapport presenteert de opzet van het onderzoek en de belangrijkste uitkomsten. De centrale onderzoeksvraag luidt:

Wat is de impact die Stichting De Harde Leerschool in de afgelopen tien jaar heeft gehad op het niveau van de individuele deelnemer?

H2 | Methode

Het onderzoek naar de impact van DHLS op individuele deelnemers is uitgevoerd met een gecombineerde aanpak van kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling en -analyse.

Kwantitatieve analyse

Voor het kwantitatieve deel is gebruikgemaakt van data uit twee systemen: de Zelfredzaamheidsmatrix (ook bekend als Wheel of Balance) en Hello's. De matrix wordt binnen DHLS ingezet als een gericht meetinstrument om de zelfredzaamheid van deelnemers op verschillende leefgebieden in kaart te brengen en te monitoren. Hiermee kan het team de voortgang van deelnemers volgen op thema's als zelfbeeld, gezondheid, financiën, sociale contacten en motivatie. Hello's is een registratiesysteem voor organisaties in het sociaal en publiek domein, dat onder meer functionaliteiten biedt voor voor- en nametingen met behulp van onder meer het gebruik van eigen vragenlijsten.

De kwantitatieve data bevatten informatie over in totaal 797 deelnemers van 18 jaar en ouder die tussen juni 2020 en april 2025 aan de verschillende programma's hebben deelgenomen. Hoewel de centrale onderzoeksvraag betrekking heeft op de impact over de afgelopen tien jaar en er ruim duizend deelnemers zijn geweest, zijn de beschikbare kwantitatieve gegevens beperkt tot de periode 2020 tot en met 2025. Voor 84 deelnemers waren zowel volledig ingevulde voor- als nametingen beschikbaar, verzameld met behulp van de Zelfredzaamheidsmatrix en/of de vragenlijsten in Hello's. Uitsluitend deze gegevens zijn geanalyseerd. Over de overige deelnemers zijn namelijk geen (volledige) data beschikbaar.

Kwalitatieve analyse

Ter aanvulling en verdieping van de kwantitatieve resultaten zijn twaalf interviews afgenomen met deelnemers die in de afgelopen tien jaar aan het DHLS-programma hebben deelgenomen. Bij de selectie is rekening gehouden met spreiding in jaargangen, achtergronden, woongebieden en problematiek. De interviews richtten zich op de situatie van de deelnemers vóór en ná hun deelname aan DHLS, met specifieke aandacht voor thema's zoals zelfredzaamheid, dagbesteding, financiën, gezondheid, contact met instanties en persoonlijke ontwikkeling. De kwalitatieve benadering maakt het mogelijk om de ervaren impact vanuit het perspectief van de deelnemers te duiden en biedt inzicht in de volledige tien jaar, in plaats van enkel de laatste vijf jaar waarover kwalitatieve data beschikbaar zijn. Deze verdieping verschaft waardevolle context bij de bevindingen uit de kwantitatieve analyse en geeft een diepgaander beeld van de persoonlijke verhalen achter de cijfers.

Door deze gecombineerde aanpak van kwantitatieve en kwalitatieve data-analyse ontstaat een zo volledig mogelijk beeld van de impact die DHLS heeft gehad op haar deelnemers.

H3 | Resultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en besproken. De analyse van zowel de kwantitatieve data als de kwalitatieve interviews schetst een beeld van de impact die De Harde Leerschool heeft op het leven van haar deelnemers. Voordat deelnemers aan het programma begonnen, werd hun situatie voornamelijk gekenmerkt door een beperkte dagbesteding, vaak zonder school of werk en soms met criminele activiteiten. Financieel waren zij meestal onstabiel, zonder structureel inkomen en afhankelijk van uitkeringen of bewindvoering. Psychische klachten zoals somberheid, angst, een laag zelfbeeld en weinig toekomstperspectief kwamen veelvuldig voor. Middelengebruik en verslaving waren veel voorkomend, en veel deelnemers hadden contact met politie en/of justitie. Ook ervoeren ze vaak een gevoel van eenzaamheid en hadden ze een beperkt sociaal vangnet. Deze meervoudige problematiek leidde tot een situatie van uitzichtloosheid en weinig structuur.

Na deelname aan het DHLS-programma zijn er op meerdere leefgebieden duidelijke stappen vooruit te zien, wat zowel door de kwalitatieve als de kwantitatieve bevindingen wordt bevestigd en versterkt.

Dagbesteding en arbeidsmarkt

Uit de interviews blijkt dat bijna alle geïnterviewden na DHLS zijn gestart met werk of een opleiding, waarbij het merendeel dit met de hulp van DHLS heeft weten te realiseren. Deze verbetering wordt ondersteund door de kwantitatieve data: bij 76% van de deelnemers is het besef van het belang van werk of school toegenomen. Bovendien ervaart 63% meer motivatie om te werken of te studeren, en besteedt 82% meer tijd aan het vinden van werk of een opleiding.

Financiën

Financieel gezien is de situatie stabiel geworden door een eigen inkomen, hoewel bewindvoering soms nog noodzakelijk blijft en het tijd kost om schulden af te lossen. De cijfers laten zien dat 58% van de deelnemers beter zicht heeft op de maandelijkse inkomsten en uitgaven, en 54% meer tevreden is over hun financiële situatie.

Gezondheid

De gezondheid van de deelnemers vertoont significante verbeteringen. Fysiek zijn zij fitter geworden, wat blijkt uit het feit dat 63% aangeeft fitter te zijn, 55% een beter dag- en nachtritme ervaart, 49% gezonder eet en drinkt, en 57% vaker sport. Op psychisch vlak zijn deelnemers sterker en veerkrachtiger geworden. Hoewel sommigen psychisch nog niet helemaal stabiel zijn, laten de gegevens uit de metingen een duidelijke groei zien op het gebied van zelfredzaamheid en zelfbeeld: 57% ervaart meer zelfwaardering, 64% meer optimisme, 65% meer zelfvertrouwen en 61% denkt positiever over zichzelf. Alle deelnemers met een vorm van verslaving geven aan hier minder last van te hebben, wel vaak met hulp van afkickklinieken. De deelnemers met een verslavingsachtergrond gaven aan dat ze de stap naar de kliniek in eerste instantie groot en spannend vonden. Deelname aan DHLS heeft ze ervan overtuigd zich te laten behandelen. Het gesprek hierover (leren) voeren tijdens het programma droeg hier sterk aan bij.

Contact met instanties

Het contact met instanties neemt na deelname aan DHLS af, met name het contact met justitie. Eén geïnterviewde had een terugval en zat weer vast, maar de rest had geen contact meer met politie of justitie. De vragenlijst-data laten zien dat 45% van de deelnemers contact had met politie of justitie, en voor 71% van deze groep is het contact na DHLS afgenomen. Na DHLS blijft hulpverlening vaak nodig. Vanwege de relatief korte interventie van DHLS is dit niet verwonderlijk. De onderliggende problematiek van de deelnemers is veelal complex, meervoudig en langlopend. Een interventie van tien weken is te kort om niet meer afhankelijk te hoeven zijn van hulpverlening. De geïnterviewden gaven aan na DHLS meer open te staan voor de hulp van de instanties.

Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid

De grootste impact lijkt zichtbaar te zijn op persoonlijk vlak. Deelnemers geven aan beter om te kunnen gaan met problemen (51% geeft dit aan), hebben nieuwe uitlaatkleppen gevonden en kijken weer positief naar de toekomst. Daarnaast geeft 49% van de deelnemers aan meer regie over hun leven te ervaren en 74% ervaart meer motivatie-energie te hebben. Hoewel de zelfwaardering soms nog kwetsbaar is, is er een duidelijke opwaartse lijn zichtbaar. 64% vindt het leven waardevoller en 60% van de deelnemers is meer tevreden over wat ze per dag bereiken. Ook in gedrag is vooruitgang te zien: 74% ervaart minder moeite met autoriteit en 55% heeft meer controle over agressie. Deelnemers noemen hierbij de warmte en het groepsgevoel dat ze hebben ervaren als belangrijke succesfactoren. Ook de nazorg wordt hierbij als essentieel ervaren.

De resultaten laten zien dat deelname aan het DHLS-programma voor veel deelnemers een belangrijke positieve wending in hun leven betekent. Zowel op praktisch vlak – zoals werk, financiën en gezondheid – als op persoonlijk vlak – zoals zelfbeeld, veerkracht en toekomstperspectief – zijn duidelijke verbeteringen zichtbaar. De combinatie van sport, structuur, persoonlijke begeleiding en nazorg blijkt hierin van grote waarde.

H4 | Conclusie

In dit hoofdstuk worden op basis van de bevindingen uit het vorige hoofdstuk enkele conclusies getrokken en wordt gereflecteerd op de bredere impact en betekenis van DHLS op de deelnemers in de afgelopen tien jaar.

Op basis van de beschikbare kwantitatieve data en de kwalitatieve interviews kan geconcludeerd worden dat deelname aan DHLS een positieve bijdrage levert aan het leven van de individuele deelnemer. Het programma lijkt effectief in het ondersteunen van jongvolwassenen met een afstand tot de arbeidsmarkt en (meervoudige) problematiek bij het zetten van stappen richting een stabielere en zelfredzamere positie in de maatschappij.

De resultaten wijzen op impact op diverse cruciale leefgebieden:

- *Dagbesteding*: overgang van inactiviteit en/of criminele activiteiten naar werk en/of opleiding.
- *Financiën*: stabilisatie van de financiële situatie door het vergroten of verkrijgen van een eigen inkomen en beter inzicht in hun financiën.
- *Gezondheid*: verbetering van de fysieke gezondheid en een duidelijke afname van verslavingsproblematiek. Ook de psychische veerkracht en het zelfbeeld van deelnemers vertonen duidelijke verbeteringen, hoewel op dit vlak soms nog uitdagingen blijven bestaan.
- *Contact met instanties*: afname van contact met politie en justitie.
- *Persoonlijke ontwikkeling*: toename in zelfredzaamheid, zelfvertrouwen, motivatie, optimisme en het vermogen om met problemen om te gaan. Dit leidt tot meer regie over het eigen leven en een positiever toekomstbeeld.

Deelnemers benoemen de warmte, het groepsgevoel en de aangeboden nazorg als belangrijke ondersteunende factoren. DHLS lijkt erin te slagen om deelnemers – die vaak uit uitzichtloze situaties binnenkomen – te activeren en hen uit te rusten met vaardigheden en een mindset waarmee zij duurzame stappen kunnen zetten richting werk of opleiding, en sterker, fitter en weerbaarder in het leven kunnen staan.

Met deze resultaten blijkt dat de aanpak van DHLS van grote meerwaarde kan zijn voor een doelgroep waarvoor reguliere interventies soms onvoldoende toereikend blijken. De combinatie van fysieke training, mentale ondersteuning, groepsdynamiek en praktische begeleiding maakt dat deelnemers nieuwe kansen en perspectieven kunnen ontwikkelen.

H5 | Beschouwing

Bij het evalueren van dit onderzoek wordt stilgestaan bij enkele beperkingen die de uitkomsten van dit onderzoek mogelijk hebben beïnvloed. Daarnaast worden diverse aanbevelingen geformuleerd om de kwaliteit van toekomstig onderzoek en de effectiviteit van DHLS verder te verbeteren.

Combineren van interventies

Een van de aandachtspunten betreft het combineren van interventies. Voor de zuiverheid van de dataverzameling en het isoleren van de specifieke impact van het DHLS-programma is het methodologisch gezien wenselijk om interventies niet (te veel) te combineren. Wanneer deelnemers tijdens of kort na deelname aan DHLS ook andere vormen van ondersteuning ontvangen, zoals verslavingszorg of schuldhulpverlening, wordt het moeilijker om veranderingen eenduidig toe te schrijven aan het DHLS-programma. Tegelijkertijd is het vanuit inhoudelijk perspectief juist een kracht van het programma dat deelnemers door hun deelname gemotiveerder worden om aanvullende hulptrajecten aan te gaan of bestaande hulp te accepteren, zoals het zich laten opnemen in een afkickkliniek. Dit laat zien dat DHLS niet alleen zelf verandering teweegbrengt, maar ook een belangrijke rol kan spelen in het activeren van deelnemers om bredere stappen in hun herstelproces te zetten.

Ontbreken van uitvallers

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is het ontbreken van gegevens over deelnemers die zijn uitgevallen of een terugval hebben gehad. We waren ons hiervan vooraf bewust en hebben samen met DHLS intensief geprobeerd om deze groep te bereiken. Toch blijft het een uitdaging om hen te betrekken bij het onderzoek, aangezien deze deelnemers überhaupt al moeilijk te bereiken zijn en het nog lastiger is als zij het programma voortijdig hebben verlaten of met een negatief gevoel zijn vertrokken. De gepresenteerde resultaten zijn dan ook gebaseerd op deelnemers die het traject hebben voltooid. Dit maakt dat de onderzoeksresultaten mogelijk positiever van aard zijn dan de werkelijkheid. Om een vollediger beeld van de effectiviteit en de drempels binnen het programma te krijgen, wordt geadviseerd om na afronding van iedere groep met het team te bespreken welke deelnemers zijn uitgevallen en te proberen voor deze deelnemers alsnog data te verzamelen, bijvoorbeeld door de nameting voor hen in te vullen op basis van de beschikbare informatie en teaminzichten. Daarbij is het wel belangrijk dat expliciet wordt genoteerd dat het hier niet gaat om gegevens die de deelnemer zelf heeft ingevuld, maar om een inschatting van het team. Deze aanpak is niet helemaal valide, maar voor intern gebruik van de data is deze manier te verantwoorden.

Economisch rendement

Tot slot was er naast het inzichtelijk maken van de meerwaarde van DHLS bij de deelnemers ook de vraag om het economisch rendement van DHLS te duiden, oftewel hoeveel er wordt bespaard nadat een deelnemer het programma heeft doorlopen. We zijn van mening dat het is gelukt om de maatschappelijke waarde te duiden, maar met name vanwege de aard van de beschikbare kwantitatieve data kunnen we geen uitspraken doen over het economisch rendement. De beschikbare voor- en nametingen zijn namelijk gebaseerd op zelfrapportage,

waarbij deelnemers aangeven hoe zij bepaalde zaken ervaren. Ook de aanvullende interviews zijn subjectief van aard. Voor een (robuuste) berekening van de economische meerwaarde is structureel feitelijke, toetsbare en objectieve informatie nodig, bijvoorbeeld over de uitkeringsstatus of contactfrequentie met instanties vóór en na het traject. Deze informatie is in onvoldoende mate beschikbaar gebleken.

Dit maakt het van groot belang om te blijven investeren in een gestructureerd en systematisch systeem van voor- en nametingen. Dit is essentieel om de impact van het programma op individueel niveau betrouwbaar te kunnen monitoren en evalueren, zodat we ook de steekproef van de 84 deelnemers kunnen vergroten. De reeds ingezette methodieken, zoals de Zelfredzaamheidsmatrix en het Hello's-systeem, bieden daarvoor een goede basis. Een belangrijke verbetering is het consistent gebruiken van het dossiernummer in de databestanden, zodat alle opgehaalde gegevens correct aan de juiste persoon kunnen worden gekoppeld. Voortzetting en verdere verfijning van deze meetprocedures worden dan ook aanbevolen om in de toekomst nog scherper en vollediger inzicht te verkrijgen in de effectiviteit en maatschappelijke meerwaarde van het programma. Om in de toekomst het maatschappelijk rendement in kaart te brengen, is het belangrijk om bij de voor- en nameting de volgende drie aspecten in beeld te brengen: welke uitkeringen en toeslagen een deelnemer ontvangt (inclusief de hoogte hiervan), hoe frequent gebruik wordt gemaakt van gezondheidszorg en/of jeugdzorg, en hoe vaak er contact is met politie of justitie; dit met inachtneming van de AVG.

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Advies 32078667
IBAN NL91ABNA0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl